

КОНЦЕПЦІЯ КОНТРАСТИВНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Мельник Євгеній Юрійович,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу,
ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна,
eugene_melnic@ukr.net

Слобоженко Руслан Анатолійович,

старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу,
ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна,
ruslan.slobozhenko@gmail.com

Контрастивний підхід передбачає використання першої (рідної) мови під час вивчення другої чи іноземної мови для забезпечення чіткішого усвідомлення учнями/ студентами того, що пропонується для засвоєння. Контрастивний підхід полягає у проведенні паралелей між першою (рідною) мовою та мовою, що вивчається, і найчастіше використовується тоді, коли учні/ студенти постійно або часто роблять помилки, які зумовлюються міжмовною інтерференцією.

Хоча деякі методисти вважали контрастивний підхід у вивченні іноземної мови оптимальним (Роберт Ладо у США, Франсіс Дебізер і Бернар Ламі у Франції тощо), більшість західних теоретиків методики навчання іноземних мов (зокрема розробники структурно-глобальних аудіовізуальних методів) не толерують жодної присутності рідної мови учнів на уроці/ занятті. Таке ставлення науковців до першої (рідної) мови учнів/ студентів часто пояснюється тим, що методика, яку вони створюють, орієнтується на узагальнену навчальну аудиторію, тобто її планується використовувати в незмінному вигляді в різних країнах зі своїми національними мовами або в одній країні з навчальними колективами, члени яких не розмовляють якоюсь однією спільною мовою. Попри критичне ставлення до контрастивного підходу з боку науковців-методистів, він активно використовується багатьма вчителями/ викладачами та демонструє ефективні результати щодо формування мовно-мовленнєвих навичок учнів/ студентів. Водночас учителі/ викладачі відчують певний дискомфорт, коли вони вважають доцільним застосувати контрастивний підхід: використання того, що не схвалюється, виглядає як майже «підпільна», «неофіційна» діяльність [3].

На думку багатьох практиків, яку ми поділяємо, контрастивний підхід не тільки має право на існування, а й є необхідним, оскільки він оптимізує процес навчання та забезпечує кращі результати. Проведення паралелей між першою (рідною) мовою та мовою, що вивчається, дозволяє швидше та якісніше засвоїти навчальний матеріал. Загальновідомо, наприклад, що комунікативний підхід не забезпечує бажаної коректності мовлення через брак усвідомлення учнями/ студентами мовних феноменів. Такого

усвідомлення не гарантує також і підхід, який визнає лише некомунікативні тренувальні вправи («дріли»), багаторазове механічне повторення. Контрастивний підхід спонукає учнів/ студентів думати, аналізувати, мислити асоціативно, що безсумнівно сприяє навчанню. Можна вигнати рідну мову учнів/ студентів з початкової аудиторії, але не з їхніх голів, і якщо рідна мова дійсно створює проблеми внаслідок інтерференції, це не означає, що її використання в навчальному процесі не може мати жодної користі.

Про реабілітацію контрастивного підходу свідчить створення останнім часом низки контрастивних граматики, яке базувалося на успішному досвіді багатьох викладачів мов [1; 2; 8]. У цих граматиках автори презентують правила іноземної мови рідною мовою учнів/ студентів, що особливо доцільно у випадку «елементарних користувачів» (A1-A2). Запропонований виклад чітко висвітлює відмінності рідної мови, що можуть призводити до передбачуваних помилок. Ці порівняльні граматики завжди є результатом колаборації зі співавторами, чия рідна мова є рідною мовою учнів/ студентів. Саме цього не можуть забезпечити граматики з «глобальним розповсюдженням» [4; 5; 6; 9]. У контрастивному підході вирішальною є, очевидно, роль викладача, який володіє обома мовами.

В умовах одночасного вивчення двох іноземних мов особливої актуальності набуває, на нашу думку, створення певних лексико-граматичних коментарів, що беруть до уваги також вплив іноземної мови, яку учні/ студенти знають краще, на ту, яку вони лише починають відкривати для себе. У таких коментарях, побудованих на контрастивному підході з оглядом на всі параметри навчання (вік, цілі, терміни, дидактичні матеріали тощо), враховуватиметься інтерференція, яка виникає між усіма мовами з лінгвістичного репертуару учнів/ студентів.

Уявімо, що учні/ студенти починають вивчати англійську мову, вже маючи певний рівень володіння французькою мовою. Ось деякі з типових помилок, які зумовлюються «домінуванням» французької у свідомості учнів/ студентів і які потребують коригування міжмовної інтерференції із залученням контрастивного підходу:

Помилка: «I am agree»

«I am agree!» – одна з найпоширеніших помилок, яку можна почути від «франкомовних» студентів, тому що французи кажуть « Je suis d'accord !», що буквально перекладається як «Я є згоден».

Помилка: «You are learning me English»

Французьке дієслово *apprendre* означає «вивчати», а словосполучення « apprendre quelque chose à quelqu'un » – «навчати когось чогось». Наприклад, « Je suis en train d'apprendre le français » означає «Зараз я вивчаю французьку», а « Le prof apprend le français aux étudiants » – «Вчитель навчає студентів французької»). Тому «франкомовні» студенти часто використовують «to learn someone something» замість «to teach someone something».

Помилка: «I took a pizza»

Французьке дієслово *prendre* («брати») використовується в значенні «їсти щось» (наприклад, в ресторані) або «замовляти, купувати»: у хлібному магазині, наприклад, кажуть « Je prends une baguette ». Це пояснює, чому ми чуємо від «французів» «I took a pizza in the restaurant» замість «I had» або «I ordered».

Помилка: eventually (замість might/possibly)

Часто, кажучи, що вони «можуть» щось зробити, «французи», які вивчають англійську, використовують слово *eventually*. Це відбувається тому, що у французькій мові *éventuellement* означає «можливо», «потенційно».

Помилка: *actually* (замість *currently*)

Від «франкомовних» студентів можна почути, наприклад, таке: «Actually, I am working on my final essay». В англійській мові *actually* використовується, щоб наголосити на чомусь, щоб виправити щось або щоб представити альтернативну думку. Французьке *actuellement* означає «наразі» (*currently*) або «на даний момент» (*at the moment*).

Помилка: «*I am not enough good*»

Французьке *assez*, що відноситься до прикметника, ставиться в препозиції: « Je ne suis pas assez bon », що дослівно перекладається як «I am not enough good». Порівняння подібних фраз дозволить привернути увагу учнів/ студентів до особливостей розташування слів у реченні.

Помилка: «*I listen radio*»

Англійською кажуть *listen TO someone/ something*, проте «французи» часто забувають про прийменник, оскільки його немає у французькому словосполученні *écouter la radio*.

Помилка: «*I offered a present*»

Англійське *to give a present* відповідає французькому *offrir un cadeau*.

Помилка: «*I did an error*»

Французьке дієслово *faire* перекладається англійською і як «to make», і як «to do», тому *to do* може помилково використовуватися там, де потрібно вжити *to make*, як у цьому випадку: «I made an error» (« J'ai fait une erreur »).

Помилка: *Persons*

У французькій мові *personne* використовується і в однині, і у множині: « Il y a cinq personnes » («there are five people»). «Франкомовним» студентам здається природним, що *personne* перекладається як «person», а *personnes* – як «persons» [7].

Очевидно, що такі помилки пояснюватимуться вчителем/ викладачем, коригуватимуться завдяки вправлянню на уроках/ заняттях і в домашніх завданнях, проте ідея створення контрастивних коментарів щодо слововживання, використання прийменників, порядку слів у реченні, є, на наш погляд, перспективною.

Нижче ми наводимо робочу версію контрастивного коментаря, що стосується особливостей вживання часів *le Passé Composé* та *l'Imparfait*, для використання в умовах, коли україномовні студенти вивчають французьку мову після англійської. Учителі/ викладачі французької погодяться з нами в тому, що усвідомлення та коректне вживання цих часів дещо ускладнюються саме через вплив англійської та української. Певна кількість помилок зумовлюється, з одного боку, тим, що *le Passé Composé* нагадує *the Present Perfect* за структурою (допоміжне дієслово «мати» (для більшості французьких дієслів) + дієприкметник минулого часу). Це призводить до некоректного вживання *le Passé Composé* замість *l'Imparfait*, оскільки *le Passé Composé* сприймається студентами як більш «знайоме», «засвоєне». З іншого боку, студенти ототожнюють граматичну категорію завершеності/ незавершеності дії з поняттям доконаного/ недоконаного виду українського дієслова і помилково використовують час *l'Imparfait* в реченнях на кшталт «Я бачив цей фільм; я чув цю пісню...».

Що потрібно знати про вживання часів *le Passé Composé* та *l'Imparfait*

✓ Якщо ви говорите про дію, а) що завершилася (сьогодні, вчора, минулого тижня, 10 років тому...), б) що тривала протягом певного, відомого вам часу (протягом двох годин, протягом канікул, всю ніч...), в) що призвела до певного результату, вживайте ***le Passé Composé***!

а) Aujourd'hui (hier, la semaine dernière, il y a 10 ans...), j'***ai lu*** un livre très intéressant ! = Сьогодні (вчора, минулого тижня, 10 років тому...) я *прочитав* дуже цікаву книгу!

Пригадайте! В англійській мові при слові *today* потрібно використовувати час the Present Perfect: *Today, I have read* a very interesting book! При словах *yesterday, last week, 10 years ago* використовується the Past Simple: *Yesterday (last week, 10 years ago) I read* a very interesting book.

б) J'***ai lu*** ce livre pendant 10 heures (aujourd'hui, hier) ! J'***ai lu*** ce livre toute la nuit ! = Я *читав* цю книгу протягом 10 годин (сьогодні, вчора)! Я *читав* цю книгу всю ніч!

Пригадайте! В англійській мові, говорячи про сьогоднішній день, при слові *for* потрібно використовувати час the Present Perfect: *I have read* this book *for* 10 hours. При слові *for* за наявності *yesterday* використовується the Past Simple: *Yesterday I read* a book *for* 10 hours.

Зверніть увагу! У цих реченнях українською мовою ми використовуємо дієслова недоконаного виду, говорячи про ЗАВЕРШЕНІ дії!

в) J'***ai lu*** tous les livres d'Antoine de Saint-Exupéry ! = Я *прочитав/ читав* усі книги Антуана де Сент-Екзюпері!

Пригадайте! *I have read* all the books of Antoine de Saint-Exupéry!

Зверніть увагу! У перекладі дієслова українською мовою можливим є використання і доконаного, і недоконаного виду.

✓ Якщо ви хочете розповісти про тривалі незавершені дії в минулому (а) дії, що повторювалися, були регулярними, звичайними в невизначений проміжок часу, б) дії, що слугували фоном для іншої (тривалої або завершеної) дії), вживайте ***l'Imparfait***!

а) Avant, je ***lisais*** un livre tous les soirs. = Раніше я *читав* якусь книгу щовечора.

Пригадайте! В англійській мові в цьому контексті потрібно використовувати the Past Simple: *Previously, I read* a book every evening. (*I used to read* a book every evening.)

б) Je ***lisais*** un livre quand tu dormais (quand tu m'as téléphoné). = Я *читав* книгу, коли ти спав/ спала (коли ти мені зателефонував/ зателефонувала).

Пригадайте! В англійській мові в такій ситуації потрібно використовувати the Past Continuous: *I was reading* a book when you were sleeping (when you phoned me).

Зверніть увагу! На відміну від французької, в англійській мові в цих випадках (а) і б)), використовуються різні минулі часи: *I read* та *I was reading*!

Отже, якщо ви говорите про завершені дії (ви знаєте, коли вони закінчилися, скільки часу вони тривали, до якого результату вони призвели), вживайте ***le Passé Composé***! Якщо необхідно представити тривалі дії або описати стан (з акцентом на їхній повторюваності (але без зазначення кількості повторень), без точного зазначення термінів), потрібно використати ***l'Imparfait***.

Доконаний або недоконаний вид в українській мові не завжди може слугувати підказкою щодо правильного вибору між ***le Passé Composé*** та ***l'Imparfait***. Недоконаний вид українського дієслова не означає, що ви повинні обов'язково вжити час ***l'Imparfait***:

щоб висловити думки на кшталт «Я читав усі книги цього письменника; я чув цю новину; я нічого не робив протягом канікул...», обирайте *le Passé Composé* (« J'ai lu tous les livres de cet écrivain ; j'ai entendu cette nouvelle ; je n'ai rien fait pendant les vacances... »), оскільки йдеться про дії, які завершилися!

Значення часу *le Passé Composé* в залежності від контексту може передаватися в англійській мові часами the Present Perfect або the Past Simple, а значення часу *l'Imparfait* – the Past Simple або the Past Continuous. Будьте уважні та намагайтеся думати, як французи!

Як свідчить практика, застосування контрастивного підходу в навчанні іноземних мов сприяє формуванню стійких мовно-мовленнєвих навичок, оскільки вправління суттєво оптимізується за рахунок аналізу й усвідомлення студентами моментів, «небезпечних» з точки зору лексико-граматичної коректності. Використання спеціально розроблених дидактичних матеріалів (наприклад, контрастивних коментарів) дозволить ефективно запобігати негативним проявам міжмовної інтерференції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Béacco, J.-C., Di Giura, M.B., López, J.S. (2015). Grammaire contrastive pour hispanophones. Niveaux B1/B2. Clé International. 192.
2. Bidaud, F. (2020) Grammaire du français pour italophones. UTET Università. 480.
3. Di Giura, M. (2024). D'une langue à l'autre, d'une grammaire à l'autre. *Le français dans le monde*. 450. 60-61.
4. Eastwood J. (2019). Oxford Practice Grammar Intermediate with Key. Oxford University. 375.
5. Franco, E., Grégoire, M., Kostucki, A., Thiévenaz, O. (2017). Grammaire progressive du français. Niveau intermédiaire (A2/B1). 4ème édition. CLE International/Sejer. 280.
6. Murphy R. (2019). English Grammar in Use with Answers: Reference and Practice for Intermediate Students. Cambridge University Press. 350.
7. Parsons, S. (2023). How foreigners' errors speaking English can help improve your French. *The Connexion*. URL: <https://www.connexionfrance.com/magazine/how-foreigners-errors-speaking-english-can-help-improve-your-french/158437>
8. San Pietro, B.M. (2023). Grammaire contrastive français-anglais. Pour étudiants internationaux. UTET Università. 128.
9. Vince M. (2008). Macmillan English Grammar in Context Intermediate with Key. Macmillan Education. 233.